

УДК 811.161.2'374:001(477)Огієнко
DOI: 10.32626/2309-7086.2019-16-2.46-52

Наталія Ладиняк

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ЛЕКСИКОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ОГІЄНКА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ МОВЗНАВЧИХ СТУДІЙ

У статті проаналізовано «Український стилістичний словник», «Граматично-стилістичний словник Шевченкової мови» та «Етимологічно-семантичний словник української мови» Івана Огієнка з погляду їхньої наукової цінності для сучасного мовознавства. Стило подано історію їх укладання та характеризувано зміст словникових статей.

Ключові слова: Іван Огієнко, етимологія, лексикографія, мовознавство, стилістика, словник.

Іван Огієнко належить до тих особистостей в українській історії, діяльність яких своїм розмаїттям втрачає: мовознавець, письменник, педагог, духовний і громадський діяч. Яку б галузь не обрав, найперше для нього – праця для українського народу, України, її розвою: «Готов я нести люті муки за свій народ, за рідний край, за ці поля, лани та луки, за Україну, тихий рай...» [12, с.308]. Лексикографічна справа Огієнка також була підпорядкована цій меті – «розростові» української літературної мови, бо «цього завжди прагнув і наш Кобзар» [9, с.41], прагненню «соборною» мовою об'єднати українців, полегшити «процес утворення спільної української літературної мови, одної для сходу й заходу» [13, с.7].

Словники, які уклав Іван Огієнко (а їх понад десяток – великих і малих), можуть слугувати й сьогодні матеріалом для етимологічних розвідок, довідниками з культури мови тощо. Мовознавча спільнота робить лише перші спроби залучити ці праці до своїх досліджень, надаючи перевагу, без сумніву, академічним – чотиритомному «Словарю української мови» Б.Д. Грінченка, одинадцятитомному «Словнику української мови» (1970-1980), «Етимологічному словнику української мови» (1982-1989, 2004, 2007, 2012). Вважаємо, що словники Івана Огієнка заслуговують на більш пильну увагу сучасних науковців. М.С. Тимошик, аналізуючи лексикографічні праці мовознавця, які присвячені насамперед проблемі унормування української літературної мови, слушно зауважує: «Те, що зробив учений у цій царині, заслуговує не лише гідного пошанування, а й необхідності залучення цього масиву його творчості для практичного використання в наукових цілях, а також у навчальному процесі» [17, с.362].

Мета нашого дослідження – проаналізувати словники Івана Огієнка з погляду їхньої наукової цінності, важливості для мовознавства та окреслити рівень залучення їх до сучасних мовознавчих студій.

Перші словники Огієнко видав у Києві 1910-1914 рр., коли був аспірантом та приват-доцентом Київського університету Св. Володимира, зокрема: «Словарь неправильных, трудных и сомнительных слов», «Орфографический словарь», «Словарь военно-исторических терминов» та ін. [7, с.363].

Згодом світ побачили його ґрунтовні «Український правописний словник» (1923, 1925), «Український стилістичний словник» (1924), «Словник місцевих слів, у літературній мові не вживаних» (1934), «Граматично-стилістичний словник Шевченкової мови» (1961), «Етимологічно-семантичний словник української мови» (1979-1995).

Невеликі за обсягом словнички Огієнко друкував у часописах «Наша культура», «Рідна мова» й ін. або ж укладав їх як додатки до власних монографій, наприклад, короткий словник старослов'янської мови (у праці «Пам'ятки старослов'янської мови X-XI ст.», 1929), словник літературних наголосів (у книзі «Український літературний наголос», 1952), короткий словник «найголовніших слів» (у підручнику «Український правопис зі словничком», 1925) [17, с.363].

Окрім того, як спостеріг М.С. Тимошик, «значний інтерес для нашої мовознавчої науки становить його раннє дослідження “Історичний словник української граматичної термінології” (1908). ...Цінність словника в тому, що до нього було залучено немало слів-термінів від початків української граматичної літератури, аби читачеві було видніше, яким шляхом розвивалася термінологія української літературної мови» [17, с.364].

З-поміж значного переліку словників, які уклад Іван Огієнко, увагу сучасних науковців, і нашу зокрема, привернули «Український стилістичний словник» (1924), «Граматично-стилістичний словник Шевченкової мови» (1961), «Етимологічно-семантичний словник української мови» (1979-1995).

М.С. Тимошик, дослідник життя й діяльності Івана Огієнка, у ґрунтовній монографії «“Лишусь навіки з чужиною...”». Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження» (2000) приділив значну увагу словникам, які уклад Огієнко. Автор характеризував «Український стилістичний словник», «Словник слів, у літературній мові не вживаних», «Українсько-російський словник початку XVII століття», «Граматико-стилістичний словник Шевченкової мови». «Вершиною словникотворчої діяльності» Огієнка дослідник слушно вважає 4-томний «Етимологічно-семантичний словник української мови», який повністю впорядковано та опубліковано (упродовж 15 років) після смерті мовознавця завдяки кропіткій праці професорів-українознавців Ю. Мулика-Луцика (Канада) та М. Ласло-Куцок (Румунія) [17, с.369]. Цінним цей словник є з огляду на те, що містить розлогі тлумачення та значний за обсягом ілюстративний матеріал, а отже, маємо змогу простежити розвиток того чи того слова. Окрім того, як слушно спостеріг М.С. Тимошик, «Огієнко одним з перших українських мовознавців, на протигагу офіційним представникам радянської мовознавчої науки, глибоко науково виділяє значний лексичний ряд в українській мові давньоєврейського і тюркського походження, що стало можливим після багаторічної праці над україномовним перекладом Біблії із старосєврейської і грецької мов» [17, с.371].

Л.Г. Рева, окреслюючи внесок ученого-енциклопедиста Івана Огієнка в мовознавчу науку, зокрема у розвиток української лексикографії, звернула увагу на кредо мовознавця, визначене у передмові до «Українського стилістичного словника»: «Наша власна українська мова в її різних численних говірках така багата, така колоритна, що просто гріх перед своїм народом поповнювати літературну мову нашу непотрібними позичками з мов чужих, скажемо, з польської чи московської» [Цит. за: 15, с.307].

З-поміж інших дослідників, які принагідно розглянули словники Івана Огієнка або ж вдавалися до коментарів у словникових статтях, також згадаємо Н.А. Березовську-Савчук, Т.П. Білоусову, О.В. Гильовську, Н.Я. Дзюбишину-Мельник, Т.М. Дятчук, Б.О. Коваленка, І. Козловець, Л.В. Мафтин, А. Мільо, Н.А. Назарова, Н.В. Нуждак, В.П. Олексенка, Т.В. Сторчову, З.І. Тіменика й ін.

Проаналізуємо «Український стилістичний словник», «Граматично-стилістичний словник Шевченкової мови» та «Етимологічно-семантичний словник української мови», встановивши їхню актуальність для сучасних мовознавчих студій.

«Український стилістичний словник» (1924) Іван Огієнко укладав, як пише у передмові, для того, щоб той став «справді підручною книжкою для вивчення української літературної мови, книжкою, потрібною кожному, хто тільки пише по-українському» [13, с.8]. Аналізуючи словники «живої народної української мови» за ред. Б.Д. Грінченка та Є. Желехівського, мовознавець вважає, що для вивчення літературної мови «вони не завжди будуть корисними», оскільки часто містять діалектні слова, просторічні, російські, польські, застарілі форми й ін., що спонукає читача хибно вважати їх літературними [13, с.4-7]. Тому Огієнко докладно схарактеризував окремі лексеми, насамперед ті, які мають значні відмінності у «Великій Україні», тобто «східній частині України, що була під Росією» (їм надає здебільшого перевагу як літературним) та Галичині (іноді так називає Західну Україну загалом). Словникові статті охоплюють відомості про належність лексичної одиниці до активної чи пасивної лексики (див. скорочення: *теп.*, *арх.*, *г. а.*, *а. м.*, *а. п.*, *давн.* тощо), її походження (*болг.*, *гр.*, *м.*, *перс.*, *рум.*, *турк.* та ін.), територіальну маркованість (*Г.*, *В.У.*, *з.-у.*) [13, с.491-496]. Деякі статті словника містять паралельні варіанти (фонетичні, графічні, морфемні) тих чи тих найменувань: читач має змогу обирати найвдаліший на його думку, як-от: **Іна́кше** або **іна́кше** [13, с.173]; **Прі́гориц** або **прі́гирц**, *ж р.*, *р. в. прі́гориці* [13, с.313]; **Оста́ток** і **оста́нок** [13, с.267]. Часто подано у словнику такі зауваги: *а не, тільки, треба, ліше, треба б, рідше, але частіше; часто вживається в Г. (Галичині), на В. У. (Великій Україні)...*; *на В. У. мало вживається; вживається рідко, частіше скажеться* тощо. Наприклад: **Прі́зній**, *м.*, *треба – колишній, попередній, перший* [13, с.312]; **Привіле́йований** або **привіле́йний**, *а не привіле́гований м. мн. Привіле́й м. р.* [13, с.312]; **При** *не вимовляти як при* [13, с.313].

Ця праця, переконані, могла б слугувати не лише довідником зі стилістики та культури мови поч. ХХ ст., а й джерелом для етимологічних студій: мовознавець, порівнюючи слова, вживані у «Великій Україні» та в Галичині, докладно коментує появу в українській мові деяких слів, пояснює їхнє значення, наголошування або написання. Наприклад, так тлумачить лексему «братчик»: «це член церковного братства; до середини ХVІІІ-го віку вся Україна була вкрита братствами, до яких належало багато дорослого населення, і вони один одного звали *братчик*; так само звали себе й козаки. Але за ХVІІІ-ХІХ віки слово *братчик* зникло з загального вжитку, – тепер на В.У. *братчик* – це тільки член церковного братства, а не звичайний брат. Цікаво, що в Думаче слово *братчик* не стрічається ані разу, зате *брат* знаходимо 110 раз. Але в Г. постійно вживається слово *братчик* зам. Брат, братік, може й під впливом *n. bratczyk*» [13, с.38]. Вважаємо розлогі етимологічні коментарі перевагою цього словника, а не його недоліком: вони дають змогу не лише фахівцям послуговуватися словником, а й тим, хто прагне більше дізнатися про історію української мови, вдосконалювати власне мовлення. Цінними, на нашу думку, також є словникові статті про іншомовні слова [див.: 6]. Як зазначає Огієнко, деякі з них потрапили в нашу мову через посередництво польської, інші ж, навпаки, з української мови потрапили пізніше до російської, що відбито в їхньому написанні та наголошуванні [13, с.7-8]. Наприклад, слово(форму) *клас*, як зазначає науковець, «ми українці рано занесли до Росії разом з школою», натомість слово(форма) *кляса* «буде виключно формою польською» [13, с.8].

Безперечно, не всі лексеми, які запропоновано в «Українському стилістичному словнику» як рекомендовані для вживання, стали нормативними в сучасній українській літературній мові. Однак є й такі, до яких сьогодні повертаємося, зокрема в новій редакції «Українського правопису» (2019) подано слова *проскт* та *проскція* саме в такому графічному оформленні (див. коментар Огієнка [12, с.21]).

«Граматично-стилістичний словник Шевченкової мови» – ще одна не менш важлива для сучасної лексикографії праця Івана Огієнка. Як зазначав мо-

вознавець, задум укладання повного словника Шевченкової мови в нього виник у 1918-1919 рр. в Кам'янці-Подільському. Він почав виписувати на окремі картки (понад 200 000) мовні одиниці з «Кобзаря» Т.Г. Шевченка, який опублікував 1910 р. В. Доманицький. Ця картотека через примусовий виїзд Огієнка з України залишилася в бібліотечі Кам'янець-Подільського державного університету, тому вдруге роботу над Словником розпочато в 1932-1933 рр. у Варшаві. Мовознавець відкинув статистичний спосіб упорядкування матеріалу, надавши перевагу лише тим мовним одиницям, граматичним їх формам, які здебільшого мали практичну цінність і були потрібні «при щоденному писанні літературною мовою», тобто слугували розвитку української літературної мови [9, с.35].

Словникові статті різняться своєю наповненістю, хоча, здебільшого, вони містять реєстрове слово, ілюстративний компонент (приклади з творів) та паспортизацію, наприклад: *Задзвонили в усі дзвони 413* [9, с.95]; *Писанка. Село на нашій Україні неначе писанка 307* [9, с.166]. У деяких статтях подано тлумачення слова: *Кобза – особливий музикальний прилад, на якому грають кобзарі. Він (перебендя) усюди вештається, та на кобзі грає 41. Кобза зопсувалась 128* [9, с.118-119]; *Сазá – затока. Над Дніпровую сагою стоїть явір над водою 563* [9, с.199]. Огієнко маркує слова: нормативні, діалектні («місцеві»), до яких додає паралельні літературні форми, та церковнослов'янізми. Цінність мають не лише словникові статті, а й подані в передмові спостереження Івана Огієнка про Тараса Шевченка як «творця української літературної мови», синоніміку та новотвори в Шевченковій мові, правопис «Кобзаря» та ін. Цілком погоджуємося із твердженням дослідниці Н. Захлюпаной про те, що «Граматично-стилістичний словник Шевченкової мови» є «гідним внеском у розвиток шевченкознавства» і може слугувати довідником під час читання поетичних творів Шевченка та вивчення української літературної мови загалом [4, с.100].

Іншим словником, який привертає сьогодні увагу дослідників, є, слушно, чотиритомний «Етимологічно-семантичний словник української мови», укладений та опублікований у повному обсязі після смерті Івана Огієнка. Він, за спостереженням Ж.В. Колоїз, є зразком «популярного словника змішаного типу, що, попри загальнодоступний виклад, відзначається неоднотипно змодельованими мікроструктурами» [5, с.123]. Справді, окремі словникові статті доволі розлогі, інші – невеликі за обсягом. Очевидно, припускає дослідниця, це зумовлено й тим, що Огієнко перебував стані «пошуку відповідної методики впорядкування та потракування матеріалу» [5, с.123]. Як зазначила редакторка 4-го тому словника М. Ласло-Куцок, укладачі, працюючи з наданим матеріалом, зробили все, «задовольнити проханя абонентів, які пренумерували словник» (спонсорували). Однак його «вже не можна адресувати вузькому колу спеціалістів і рядових читачів у діаспорі, він повинен бути адресований... “сборній Україні”...» [7, с.549].

У словнику спостерігаємо цікаві авторські зауваги щодо етимології окремих лексем, наприклад: *Бандура – народний музичний інструмент. Назва походить від гр. pandoura, лат. pandura, іт. zandora. Десь у XVI в., чи не за королеви Бони, з Італії зайшов у Польщу новий, 14-струнний, інструмент, нібито люшня – пандора. Пандора чи бандура швидко поширилася і в Україні, де вишрала малу мало трунну кобзу. Але ще на початку XVIII ст. відрізнялися кобза й бандура. Див. кобза.*

«Бандура» – народне місцеве, в переносному значенні: вайлувата, недотепна людина, «недотепна». Особливо часте в деяких околицях Волині [10, с.118].

Подано у словнику лексеми з різних мов, зокрема турецької, татарської, єврейської, голландської, перської та ін.

Цікавим цей словник видається у порівнянні з «Етимологічним словником української мови». Наприклад, відмінності спостерігаємо у поясненні походження

назви «Україна». У словнику Огієнка подано розлогий коментар (охоплює 3 сторінки): «**Україна** – слово *Україна* заступило у нас найдавнішу назву *Русь*, відоме з давнього часу» [11, т.4, с.404]. Однак немає підстав називати «стародавню нашу державу конче тільки *Руссю*, а мову вважати тільки *руською*, коли вже тоді [1187, 1213 рр. – Л.Н.] була її друга назва, *Україна*, що пізніше запанувала над іншими» [Див. докладніше: 11, с.404-406]. В «Етимологічному словнику української мови» (Київ, 2012, т. 6) стисло пояснено: **Україна**, *україна* «країна, край; [окраїна, околиця, окраїнна місцевість Нед. О]», *україна* (заст.) «територія уздовж меж держави біля її краю», [у*краї́ена*] «околиця, окраїнна місцевість»... слн. *Ukrájina* – похідне утворення від *край*. – Фасмер IV 156-157. – Див. ще **край** [3, с.28].

Сьогодні дослідники все частіше звертаються у свої наукових пошуках до «Етимологічно-семантичного словника української мови» Івана Огієнка, що свідчить про його важливість для сучасної лінгвістичної науки. Зокрема, Т.М. Сукаленко досліджує лінгвокультурні типажів в українській художній літературі XIX ст. [16]. У монографії, плумачачи ЛТ «козак», «лях / поляк», авторка покликається, з-поміж інших, на «Етимологічно-семантичний словник української мови» Івана Огієнка. Наприклад, розлогі словникові коментарі щодо лінгвокультурного типажу «жид» дали їй змогу обґрунтувати, що ця назва тривалий час в українській мові та українському суспільстві була стилістично нейтральною, а негативного забарвлення набула через посередництво російської мовної традиції, де протиставлялася лексемі «еврей» [16, с.465].

М.П. Бобро у статті «Вербальні репрезентанти архетипу «жити багатом в українському лінгвокультурному просторі», коментуючи походження лексеми «жир» як репрезентанта цього архетипу, доречно цитує пояснення Івана Огієнка, подане в «Етимологічно-семантичному словнику української мови»: «...старослов'янське слово *жирь* («трава й кормові рослини для тварин; пасовисько») [є] спільнокореневим із старослов'янським *жръти*, *жръти*, *жърти*, від якого походить сучасне *жерт*, пов'язане із традицією жертвоприношення, коли «на місці таки й їли її [жертву – хліборобські плоди й тварини]. При цій нагоді їли більше ніж звичайно, і тому слово *жръти*, *жръти*, *жърти* (що в основному означало: приносити жертву) згодом набуло собі й другісного значення: їсти пожадливо і багатом» [Цит. за: 2, с.84].

М. Блудша, аналізуючи структурні зміни (протягом ХХ сторіччя) гнізда термінів на позначення явищ, пов'язаних із поняттям магнетизму, також звертається до «Етимологічно-семантичного словника української мови» та «Українського стилістичного словника» Івана Огієнка. Дослідниця коментує походження лексеми «магніт» («магнит»), вказуючи на її варіативну графічну форму «магнет», яку спостеріг мовознавець у мовленні галичан [1, с.182]. Окрім того, слушною М. Блудша вважає заувагу Огієнка про походження цього слова: «...грецька мова була лише етимологічним джерелом позики, а історичним джерелом була мова німецька» [Цит. за: 1, с.182-183].

Здійснений аналіз засвідчив незаперечну цінність словників Івана Огієнка для розвитку української лексикографії. Сьогодні такі праці на часі, вони презентують нетиповий погляд на явища української мови, розкривають особливості її розвитку, повноцінність становлення як мови літературної.

Список використаних джерел:

1. Блудша М. Гніздо термінів на позначення явищ, пов'язаних із магнетизмом, за термінологічними словниками ХХ сторіччя. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів : Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2008. № 620 : Проблеми української термінології. С. 182-193.

2. Бобро М.П. Вербальні репрезентанти архетипу «жити багато» в українському лінгвокультурному просторі. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*: Серія: Філологія. Харків, 2014. № 1127. Вип. 71. С. 82-86.
3. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / редкол.: О.С. Мельничук (гол. ред.) та ін. Київ : Наук. думка, 2012. Т. 6 : У-Я. 586 с.
4. Захлюпана Н. Іван Огієнко та його «Граматично-стилістичний словник Шевченкової мови». *Вісник Львівського університету*. Серія: Філологічна. Львів, 2016. Вип. 63. С. 95-101.
5. Колоїз Ж.В. «Етимологічно-семантичний словник української мови» Івана Огієнка в контексті сьогодення. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*. Серія: Філологічна. Кам'янець-Подільський, 2017. Вип. 4. С. 120-127.
6. Ладияк Н.Б. «Український стилістичний словник» Івана Огієнка : особливості вживання та правопису іншомовних слів. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*. Серія: Філологічна. Кам'янець-Подільський, 2011. Вип. 8. С. 136-142.
7. Ласло-Куцок М. Післямова. *Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Етимологічно-семантичний словник української мови : у 4 т. / ред. й доповн. др. М. Ласло-Куцок*. Вінніпег : Товариство «Волинь», 1994. Т. 4: П-Я. С. 549-557.
8. Нуждак Л.В. «Український стилістичний словник» Івана Огієнка як успішна спроба нормалізації українського ономастикону. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства* : зб. наук. праць. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2009. Вип. 13. С. 76-78.
9. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Граматично-стилістичний словник Шевченкової мови. Вінніпег : Товариство «Волинь», 1961. 256 с.
10. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Етимологічно-семантичний словник української мови: у 4 т. / ред. Ю. Мулика-Луцика. Вінніпег : Товариство «Волинь», 1979. Т. 1: А-Д. 365 с.
11. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Етимологічно-семантичний словник української мови: у 4 т. / ред. й доповн. др. М. Ласло-Куцок. Вінніпег : Товариство «Волинь», 1994. Т. 4: П-Я. 557 с.
12. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Рятування України / упоряд., авт. передм. і комент. Київ : Наша наука і культура, 2005. 464 с.
13. Огієнко І. (проф.). Український стилістичний словник. Підручна книжка для вивчення української літературної мови. Львів : 3 друкарні Наукового товариства ім. Шевченка, 1924. 496 с.
14. Олексенко В.П. Роль Івана Огієнка у становленні українського правопису. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*. Серія: Філологічна. Кам'янець-Подільський, 2015. Вип. 12. С. 223-230.
15. Рева Л.Г. Внесок вченого-енциклопедиста Івана Івановича Огієнка в мовознавчу науку (за фондами Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського НАН України). *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Серія: Лінгвістика і літературознавство : міжвуз. зб. наук. ст. Бердянськ, 2010. Вип. XXIII. Ч. 3. С. 304-314.
16. Сукаленко Т.М. Лінгвокультурні типижі в українській художній літературі XIX ст. : монографія / наук. ред. В.М. Бріцин. Київ : Видавничий дім Дмитра Бурого, 2018. 676 с.
17. Тимошик М. «Лишусь навіки з чужиною...». Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження : наукове видання / передмови О. Кравченка та В. Скопенка. Київ : Наша культура і наук ; Вінніпег : Український православний Собор Св. Покрови, 2000. 548 с.

«Ukrainian stylistic dictionary», «Grammatical-stylistic dictionary of Shevchenko's language», and ««Etymological semantic Ukrainian dictionary» by Ivan Ogienko are analyzed in the article. The level of their involvement in the modern scientific researches is determined.

These dictionaries are the subject of research in the linguistics of the end of the twentieth century to the beginning of the 21st century. Some scientists, for example N. Dziubyshyna-Melnyk, N. Zakhliupana, Z. Koloiz, N. Nuzhdak, V. Oleksenko, M. Tymoshyk, described the structure of dictionaries. Other researchers (M. Bludsha, M. Bobro, V. Reva, T. Sukalenko and other) used them as lexicographic sources.

In this article a brief story of composing dictionaries by Ivan Ohienko is presented. The attention is focused on the main content of dictionary entries. Ivan Ohienko compiled «Ukrainian stylistic dictionary», taking into account the differences in the Ukrainian language of the Eastern Ukraine («Great Ukraine») and Galicia. Therefore, he defined some words as colloquial speech elements or dialectisms. Such words should not be used in the literary language. Ivan Ohienko also proposed parallel versions of the words that the readers were allowed to choose.

In the «Grammatical-stylistic dictionary of Shevchenko's language», in addition to lexemes and examples from Shevchenko's poems, explanations are given about the features of his speech, synonyms and neologisms, as well as the spelling of «Kobzar» and others.

«Etymological semantic Ukrainian dictionary» of Ivan Ohienko contains explanations about the origin of words, peculiarity of their using in speech, about spelling and stress. It is found that the scientist had the goal of writing lexicographic works as textbooks on the development of the Ukrainian literary language, and as speech culture handbooks.

The dictionaries of Ivan Ohienko are valuable for Ukrainian lexicography; therefore linguists are more active in using them in their scientific researches.

Key words: Ivan Ohienko, etymology, lexicography, linguistics, stylistics, dictionary.

Отримано: 27.09.2019 р.

УДК 811.161.2'37

DOI: 10.32626/2309-7086.2019-16-2.52-56

Наталія Лисенко

Національний фармацевтичний університет

Людмила Сінна

Національна академія Національної гвардії України

СВІТОВА СИМВОЛІСТСЬКА ТРАДИЦІЯ ТА АРХЕТИПНА МОДЕЛЬ СВІТУ ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ ОБРАЗУ СТЕПУ В ПОЕТИЧНОМУ ІДІОСТИЛІ Т. ОСЬМАЧКИ

У статті досліджено особливості реалізації семантики метафори і символу з компонентом степ в поетичному ідіостилі Тодося Осьмачки та детермінованість їх символістською традицією та архетипною моделлю світу, схарактеризовано індивідуально-авторські образні паралелі як конституенти структурно-семантичної організації поетичного тексту, застосовано семно-компонентний аналіз для встановлення семантичних трансформацій образу степу.

Ключові слова: ідіостиль, архетипна модель світу, образ-символ степу, семно-компонентний аналіз, символізм.

Художні твори є дзеркалом, у якому відбиваються процеси, характерні для певного етапу розвитку літературної мови. Саме тому опис ідіостилів – не обхідна складова загального дослідження історії національної художньої мови.

Доля Т. Осьмачки, вихідця зі Східного Поділля, поета-емігранта, самотньої особистості, щемливо трагічна. Його творчість тривалий час була вилучена з літературного процесу за часів тоталітаризму. Згодом у 90-х роках ХХ сто-